

In B&R 2011, nr. 7-8, een zomernummer met veel tomaten op de cover, is eerder verslag gedaan van de ervaringen van de gemeente Westland met het inschrijven van arbeidsmigranten in de GBA. Westland ambieerde vanuit haar bijzondere arbeidsmarkt – in het hart van het Hollandse tuinbouwgebied – een voortrekkerspositie. De gemeente investeerde veel creativiteit en doorzettingsvermogen in een verantwoorde registratie van arbeidsmigranten (MOE-landers, uit met name Polen en andere Oost Europese landen). Dit zal niet alleen de sociale en economische positie van de arbeidsmigranten zelf ten goede komen, maar ook de positie van de werkgevers en de hele lokale samenleving. Naast enthousiasme over de resultaten was er evenwel enige scepsis over het verloop. De veelheid van partijen die bij de inschrijvingssystematiek betrokken zijn, maakte het er inderdaad niet eenvoudiger op. Niettemin kunnen er, nu we weer enkele maanden verder zijn, heldere conclusies worden getrokken die ook andere gemeenten tot lering kunnen dienen.

Anna Jansen, tijdens haar optreden op het NVVB-regiocongres Noord-Nederland afgelopen november in Assen.

De Westlandse oplossing (deel 2)

GBA en arbeidsmigranten: de tanden van de wolf zijn niet zo groot als je zou vrezen

Anna Jansen-Gronkowska, adviseur bij BMC en sinds februari projectleider inschrijving arbeidsmigranten in de GBA bij de gemeente Westland.

Aan het eind van 2011 is het doel bereikt: meer dan 2000 arbeidsmigranten staan ingeschreven in de GBA van de gemeente Westland, een jonge 100.000+ gemeente.

De uitzendondernemingen hebben als individuele werkgevers en als branche (VIA, WVU, NBBU en ABU) geweldig hun medewerking verleend. De basis voor de voortvarende aanpak is gelegd in talrijke overleggen met verschillende ministeries. De gemeente Westland heeft meegewerkt aan onder meer een folder van het ministerie van SZW, aan congressen voor ambtenaren en bestuurlijke overleggen. We hopen via de VNG en wellicht de NVVB de procedure die de gemeente Westland en BMC samen hebben ontwikkeld, nu landelijk te verspreiden.

INSCHRIJVING ALTIJD BINNEN EEN UUR GEKLAARD

De inschrijfavonden voor de arbeidsmigranten vormen het speerpunt van het project in Westland. In 2011 waren er 18 inschrijfavonden. Het aantal inschrijvingen per avond varieerde van 31 tot 336. De ontwikkelde routine maakte het mogelijk dat de gehele klus altijd binnen een uur geklaard kon worden, ongeacht hoeveel arbeidsmigranten waren aangemeld. Die routine houdt onder andere in dat het aantal betrokken ambtenaren wordt afgestemd op het aantal inschrijvers. Ook de locatie wordt daarop afgestemd: soms de raadzaal op het gemeentekantoor in Wateringen, soms een zogeheten 'Polenhotel' of het kantoor van een uitzender. De dynamiek op de inschrijfavonden is heel bijzonder: iedereen ervaart een zekere spanning, maar we weten inmiddels dat het altijd goed gaat, ook vanwege de nodige empathie voor de inschrijvers.

De uitzendondernemingen leveren de documenten op tijd aan en zij beantwoorden ook de vragen van de gemeente tijdig. De arbeidsmigranten komen in grote aantallen op de avonden af en de organisatie verloopt bijna perfect. Naast het feitelijke resultaat van de inschrijving is dan ook het gegroeide vertrouwen tussen alle partijen de grote winst van dit project.

HOE MAKKELIJKER HET VERVOER, DES TE GROTER DE DEELNAME

In figuur 1. staan de resultaten van de inschrijfavonden per avond. De onderste balk is de verwachting van de uitzender, de bovenste het aantal van de werkelijk ingeschreven arbeidsmigranten. Er tekenen zich na de 18 inschrijfavonden enkele ervaringen af met een haast wetmatig karakter, die leerzaam kunnen zijn voor andere gemeenten.

De eerste is dat hoe meer arbeidsmigranten aangemeld zijn voor de inschrijving, des te groter het percentage afwezig. De tweede, hoewel niet zichtbaar in de figuur, is dat wanneer de uitzender zorgt voor het vervoer naar de inschrijflocaat, relatief weinig mensen niet komen opdagen. Wanneer de mensen op eigen gelegenheid naar de inschrijflocaat moeten komen, is de opkomst lager.

Dossierkast met de mapjes van arbeidsmigranten.

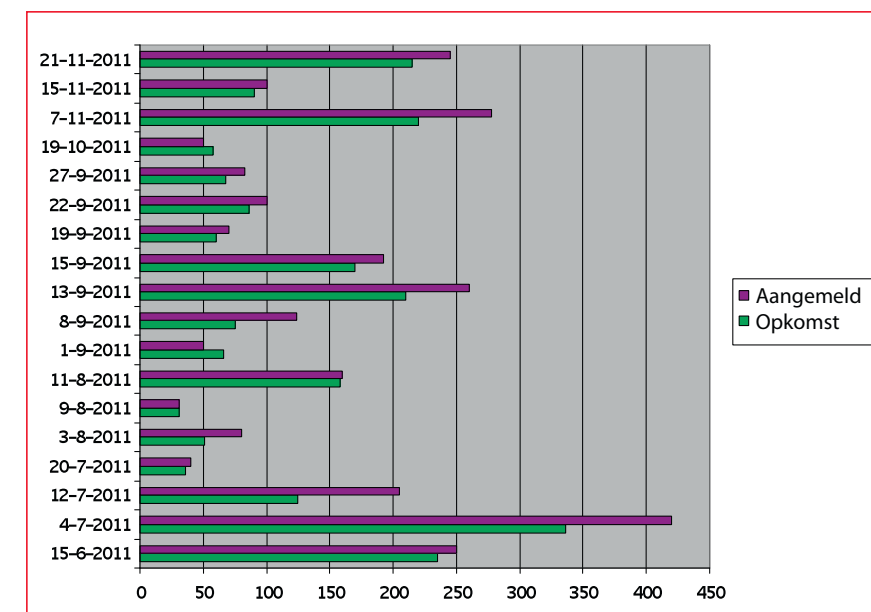
Ingrid Slaman, gemeente Westland; Jolanda Steenland, BMC; Hans Witjes, teamleider Frontoffice Burgerzaken Gemeente Westland.

DE AARZELINGEN

Tijdens sommige avonden waren er meer inschrijvers dan we hadden verwacht. Maar minstens zo belangrijk is dat van de aangemelde arbeidsmigranten gemiddeld 16 procent zich toch niet komt inschrijven. Vaak gaat het om begrijpelijke redenen zoals overwerk, verlof en verblijf in buitenland of ziekte. Maar sommigen komen ook bij de tweede en derde inschrijfkans niet opdagen of zetten uiteindelijk toch geen handtekening op het formulier. Met een aantal van deze migranten heb ik gesproken. Zij blijken de volgende aarzelingen en afwegingen te hebben:

- onzekerheid of ze nog langer in Nederland zullen verblijven;
- angst dat de Belastingdienst in zijn of haar land van herkomst achter de Nederlandse inkomsten komt;
- angst dat de werkloosheidsuitkering in het land van herkomst wordt gestopt (een duidelijk geval van fraude);

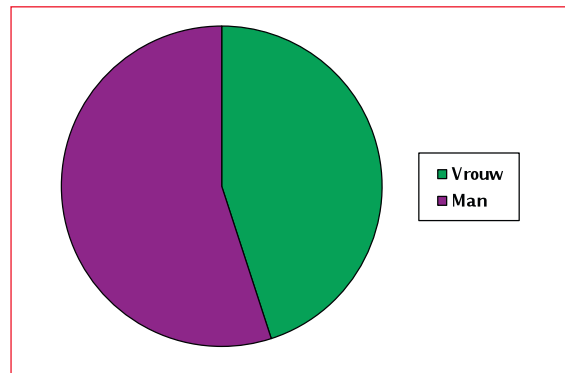
Figuur 1. Opkomst inschrijfavonden

- niet gevonden willen worden (bijvoorbeeld vanwege rechtszaken in land van herkomst, meestal over alimentatie);
- wantrouwen ("ik woon hier al 8 jaar, waarom moet ik nu opeens ingeschreven worden?").

SOORT WERK BEPAALT SAMENSTELLING GROEP

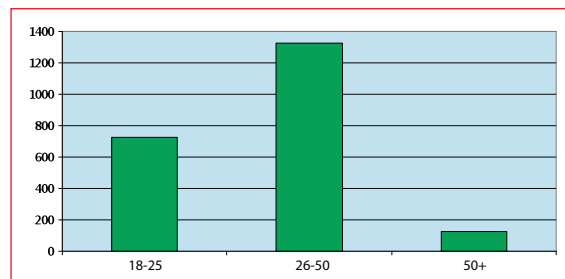
De arbeidsmigranten die in Westland werken, zijn (bijna) allemaal werkzaam in de (glas)tuinbouw. In figuur 2 ziet u de verdeling tussen de mannen en de vrouwen. Er zijn in Westland meer mannelijke dan vrouwelijke arbeidsmigranten werkzaam. Maar de verschillen per onderneming zijn groot: in de kassen met orchideeën en rozen werken veel vrouwen. Bij het oogsten van tomaten, paprika en komkommers zijn mannen in de meerderheid.

Figuur 2. Man Vrouw

Het spreekt voor zich dat in een gemeente met veel bouwondernemingen het beeld weer anders zal zijn. Overigens kiezen sommige ondernemers bewust voor vrouwen, omdat ze van hen minder gedragsproblemen verwachten.

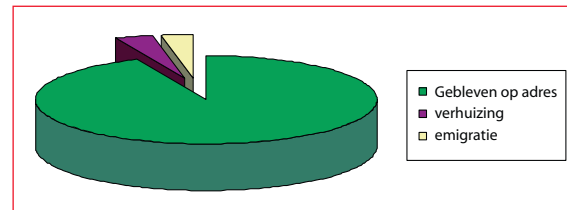
Figuur 3. laat de leeftijdsgroepen in Westland zien. De groep tussen de 26 en 50 jaar is het grootst. Dat is niet verwonderlijk, gezien de fysieke inspanning die het werk vergt. Bovendien zoekt men in deze levensfase en -situatie het vaakst geld en geluk in het buitenland.

Figuur 3. Leeftijd

GEWOONLIJKE AFWEZIGHEID IN DE WINTER

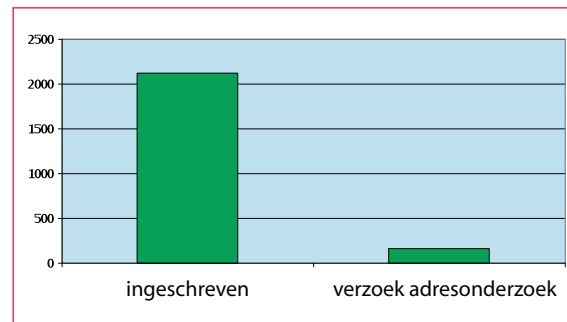
Figuur 4. laat zien dat de angst van veel gemeenten voor tientallen of zelfs honderden verhuizingen, niet terecht is. In Westland blijkt dit aantal veel lager te zijn dan werd gevreesd. Ook het aantal emigraties is tot nu toe niet schokkend. Wel vertrekken tegen het eind van het jaar steeds meer mensen, maar dat is volgens de branche een normaal jaarlijks fenomeen:

Figuur 4. Verhuizing en emigratie

arbeidsmigranten vertrekken in november/december om de kerstdagen en lange wintervakantie bij hun gezin door te brengen. Pas in februari/maart, aan het begin van het nieuwe arbeidseizoen komen ze weer terug.

Een direct gevolg van deze migraties en een gevoelig punt voor de kwaliteit van de GBA vormen de vow-procedures. Figuur 5. laat de verhouding zien tussen de inschrijvingen en de ontvangen verzoeken om adresonderzoek.

Figuur 5. Adresonderzoeken

Niet alle arbeidsmigranten schrijven zich uit bij vertrek naar het land van herkomst. De eerste verzoeken om uitschrijving of adresonderzoek druppelen nu binnen. De verwachting is dat dit aantal in de komende maanden zal groeien. Hoewel veel arbeidsmigranten verklaren dat ze terug zullen komen, zijn er altijd mensen die toch niet terugkeren. Maar het beeld is diffuus, want sommigen gaan voor een andere uitzender werken zonder dit door te geven aan hun oude werkgever.

UITSCHRIJVEN BIJ VERTREK OF NIET?

Het is de vraag wat slimmer is: aan alle arbeidsmigranten die voor de winterperiode vertrekken, vragen zich uit te schrijven of afwachten of ze terugkomen en dan eventueel pas in januari of februari uitschrijven. Het is een kwestie van tijd en kosten om het uitschrijven af te wegen tegen de adresonderzoeken en vow-procedure die bij de tweede mogelijkheid aan de orde zijn. In Westland hebben we deze keuze gedeeltelijk overgelaten aan de uitzender. Indien de uitzender twijfelt of de werknemer terug zal komen, dan wordt de arbeidsmigrant verzocht om een emigratieformulier te tekenen. In dat geval, dus wanneer de arbeidsmigrant zich uitschrijft voor de tijd van zijn verlof, moet hij vanwege de inschrijving in de GBA, wel de ziektekostenverzekering blijven betalen. Dat moet wel aan de arbeidsmigrant verteld worden, want dit is voor hem of haar niet vanzelfsprekend.

Overleg met coördinatoren van enkele uitzenders: JC-Haaglanden, Van Koppen & Van Eijk, Van Bergenpersoneelsdiensten, Tido Vesta, Piet Looije-verpakkingen, Westflex, Duijndam Uitzendgroep, NL-Jobs, Watch Out, EG-personeelsdiensten. Staand 2e en 3e persoon van rechts: Annelen de Kok en Ingrid Slaman van de gemeente Westland.

Sommige ondernemingen en gemeenten verplichten de arbeidsmigrant om tegelijk met ondertekening van het werkcontract ook een emigratieformulier te ondertekenen, zonder de datum in te vullen. Dat vinden we bij de gemeente Westland onterecht, omdat het ondertekende formulier door de uitzender gebruikt zou kunnen worden om in een conflictsituatie de arbeidsmigrant direct op straat te zetten. Het is de vraag of ondertekening van een ongedateerd formulier wettelijk geoorloofd is. Bovendien kunnen vraagtekens gezet worden bij een formulier dat min of meer ondertekend is onder dwang. Niet ondertekenen betekent immers geen werk.

'GEEN SOFINUMMER MEER, MAAR EEN MENS'

Langzamerhand kunnen we de effecten van onze inspanningen in Westland overzien.

Na de twee eerste grote inschrijfavonden in de 'Polenhotels' (in Maasdijk en in Wateringen), schreven we de arbeidsmigranten in die door de uitzenders in woonhuizen zijn gehuisvest. Nu, eind van het jaar, beginnen we ook met het inschrijven van diegenen die zelf voor een woonruimte zorgen, maar door de verhuurder nooit gewezen werden op hun wettelijke verplichtingen.

De gemeente zal een nog onbekend aantal adressenonderzoeken moeten verrichten. Maar eerst sturen we via de uitzender een emigratieformulier naar het adres van de arbeidsmigrant in het land van herkomst. We hebben gemerkt, dat veel arbeidsmigranten het getekende formulier snel terug sturen. Wanneer dat niet zo is, of wanneer het adres van de arbeidsmigrant onbekend is, is helaas een tijdrovend onderzoek nodig.

Binnenkort gaan de gemeenten Den Haag en Westland in overleg met het ministerie van BZK over de mogelijkheid tot verandering van de procedure bij uitschrijving van de arbeidsmigranten die woonachtig waren in woningen van de uitzenders.

GEEN 'WATERBEDEFFECT'

En hoe staat het met de probleemgevallen? Tijdens de inschrijfavonden is geconstateerd dat 11% van de arbeidsmigranten heringeschreven moest worden en dat 8% in een andere gemeente stond ingeschreven. Slechts twee keer had een arbeidsmigrant

een dubbel sofinummer. In één geval was er sprake van een dubbele opname. Verder had 8% van de arbeidsmigranten in Westland een dubbele nationaliteit, meestal zowel de Poolse als de Duitse nationaliteit.

De vrees voor een 'waterbedeffect' blijkt ongegrond. Daaronder wordt verstaan dat de arbeidsmigranten die zich niet in willen schrijven, vertrekken naar de omliggende gemeenten, evenals ondernemingen die niet aan de inschrijving willen meewerken.

Het tegendeel blijkt het geval. Veel arbeidsmigranten zijn blij dat ze eindelijk ingeschreven worden. Of zoals een van de arbeidsmigranten het verwoordde: 'eindelijk ben ik nu, na inschrijving, geen sofinummer meer, maar een mens'.

KAF VAN KOREN GESCEIDEN

Nu bijna alle ondernemingen die lid zijn van een koepelorganisatie (VIA, WVU, NBBU of ABU) hun medewerkers hebben ingeschreven, begint de gemeente Westland aan de volgende fase van haar project: het benaderen van de uitzenders buiten de bonden en het benaderen van de tuinders zelf. Ook de arbeidsmigranten die zelf voor de huisvesting zorgen, zijn een nieuwe doelgroep.

Deze drie groepen zijn niet gemakkelijk te bereiken en van hen zijn ook geen exacte aantallen bekend. Alle makelaars en vastgoedbemiddelaars worden aangeschreven. Zo'n 850 arbeidsmigranten kunnen we niet bereiken, aangezien de gegevens die de arbeidsmigranten tijdens de aanvraag van het sofinummer aan de Belastingdienst verstrekken, bijna altijd niet correct zijn. De meeste brieven kwamen terug met de melding dat de persoon of adres onbekend is of dat persoon vertrokken is. Slechts drie van de arbeidsmigranten uit deze doelgroep hebben zich ingeschreven. We zijn dus nog lang niet klaar met onze actie, maar dat was ook niet de verwachting. Toch is het beeld van huisvesting in Westland steeds helderder geworden. Straks kunnen de gegevens gebruikt worden voor een deugdelijk handhavingstraject, gericht op de uitzenders en werkgevers die bewust in de schaduw blijven. We kennen nu immers de bonafide uitzenders die voor het publieke belang en het belang van hun werknemers kiezen en meewerken aan inschrijving in het GBA. Het kaf is van het koren gescheiden. (aj)